

God-Ik-zal-er-zijn. Maar waar dan?

in de serie 'Om Liefde'

viering van 19 februari 2012

Licht

Wie in het donker een kaars aansteekt
maakt licht,
wie in het licht een kaars aansteekt
bidt om méér dan licht alleen:
om licht en om liefde.

Waar het over gaat

Vandaag is de tweede viering in de serie 'Om liefde', waarin we ons laten inspireren door het boekje 'Ik versta onder liefde', van Huub Oosterhuis; een bevlogen essay over zijn grote inspiratiebronnen.

Vandaag, gaat het over de naam -en dus over het wezen - van de god van Israël.

'Zó zul jij 't zeggen tegen de kinderen van Israël: "Ik zal er zijn heeft mij naar jullie toe gezonden."'

Dat laat de schrijver van het bijbelboek Exodus God tegen Mozes zeggen, als Mozes hem namens heel zijn volk vraagt naar zijn naam.

'Ik zal er zijn'.

En dan is ónze vraag: 'Maar hoe dan?' 'En waar dan?'

En: als God de baas boven de bazen is, de macht boven de machten,
wie ís dan die bovenbaas? En waaruit bestaat zijn macht?

Die vragen zullen we vandaag overdenken aan de hand van Exodus 3 en Johannes 1.

Wij vragen nu, aan het begin van deze viering,
om de aanwezigheid van de Ene:
Die ons voor het licht gemaakt hebt,
dat wij leven:
spreek licht,
wees hier aanwezig in uw naam 'Ik zal er zijn.'

Lezing: Exodus 3:7-14 (vertaling: Gerrit de Groot)

7 De ENE zei:

*'Gezien heb ik, gezien,
de verdrukking van mijn volk dat in Egypte is*

*en hun geschreeuw van voor het aangezicht van hun drijvers
heb ik gehoord.*

Ja, ik heb zijn smarten gekend.

8 En ik ben neergedaald

om het te bevrijden uit de hand van Egypte

en om het te doen opgaan uit dit land

naar een land, goed en ruim,

naar een land, stromend van melk en honing,

naar de plaats van de Kanaäniet en de Chittiet,

en van de Amoriet en de Periziet

en de Chiwwiet en de Jedusiet.

9 Welnu, zie,
*het geschreeuw van de kinderen van Israël is tot mij gekomen
en ook heb ik gezien
de benauwdheid waarmee Egypte hen benauwt.*

10 Welnu, ga!
*Ik zend jou naar Farao
en ik doe mijn volk, de kinderen van Israël, uitgaan uit Egypte.'*

11 En Mozes zei tegen God:
*'Wie ben ik,
dat ik naar Farao zal gaan
en dat ik de kinderen van Israël zal doen uitgaan uit Egypte?'*

12 En de ENE zei:
*'...dat ik met jou zal zijn.
En dit is voor jou het teken dat ik het ben die jou zendt:
wanneer jij het volk uit Egypte hebt doen uitgaan,
dan zullen jullie God dienen op deze berg.*

13 En Mozes zei tegen God:
*'Zie, daar kom ik dan bij de kinderen van Israël
en ik zeg tegen hen:
"De God van jullie vaders heeft mij naar jullie toe gezonden",
dan zullen zij tegen mij zeggen:
"Wat is zijn naam?"
Wat zal ik dan tegen hen zeggen?'*

14 En God zei tegen Mozes:
*'Ik zal er zijn, zoals ik er zijn zal.'
En hij zei:
'Zó zul jij 't zeggen tegen de kinderen van Israël:
"Ik-zal-er-zijn heeft mij naar jullie toe gezonden."*

God-Ik-zal-er-zijn

*'Wie ben ik, dat ik naar farao zal gaan
en dat ik Israël uit Egypte zal doen uitgaan?'*

Mozes twijfelt aan zichzelf: 'Wie ben ik nou helemaal?' 'Ik een heel slavenvolk -al meer dan 4 eeuwen slaaf- uit zijn slavenbestaan bevrijden?'

Eerder had God tegen Mozes gezegd: *'ik zend jou naar farao en ik zal mijn volk doen uitgaan uit Egypte.'* Mozes had het goed gehoord: GóD zal dat doen!

Maar hoe dan? En Mozes vermoedt het antwoord wel -daarvoor is hij een Israëliet-: *'Straks komt het erop neer dat ik het moet doen.'* 'Maar wie ben ik, dat ik..?' Een klein mannetje, een mensenkindje, een nietig schepseltje!

Dat is de taal van geknechte mensen.

Mede daardoor (door die taal, door dit soort verkleinwoorden) blijven de hoge heren zo hoog-verheven. Wij kennen allemaal die nederige taal wel: 'Wat is een mens nou helemaal?' 'Ik ben ook maar een mens!' 'Niets menselijks is ons vreemd!'. Daar kan je een hele theologie op bouwen: 'de mens als niksje'. Met daarboven de bazen en God als bovenbaas.

En als de kerk dat mensje dan ook nog gebukt laat gaan onder een hele container met zonde, dan is die mens niet alleen 'helemaal niks', maar ook nog..-u kent die formule misschien wel- (daar hoef je echt niet alleen protestant voor te zijn)- ..dan is zo'n mens ook nog 'geneigd tot alle kwaad en tot niets goeds in staat.' Dat is dan dubbele knechting. Dan kan je er zeker van zijn dat alles blijft zoals het is.

En dan leert ook Huub Oosterhuis ons in zijn prachtige boekje over wat hij 'verstaat onder Liefde', dat God, de God van Israël, de God van het slavenvolk, anders denkt over dat 'ik' van de mens:

'Wie ben ik, dat ik.., dat ik..', vraagt Mozes. 'Dat ik met je ben', is dan het antwoord van de ENE. Dát ben jij! Dat ik met je ben, dát ben jij.

Zeker als het gaat om verlossing uit de slavernij! Want daar gaat het om. Dat mensen opstaan uit hun verne-dering en weggehaald worden uit het doodsgedebied!

Mozes, *jij bent: dat-de-ene-met-jou-is*. Aan jouw menselijke 'ikje' heeft God, deze God, zijn eigen IK vastgemaakt, waardoor jouw kleine 'ik' een IK met hoofdletters is geworden!

Maar Mozes laat zich zo gauw niet overtuigen. Hij denkt aan zijn volk, zijn slavenvolk. En dus ook zijn slaafse volk. Want Mozes weet ook heel goed dat de goden van Egypte (inclusief Faraó) dat 'ik' van de slaven heeft geknakt en vermorzeld. Dat doen goden en bazen altijd. Hoe kleiner wij, des te groter en sterker zij!

'Kom ik straks bij mijn volk en zeg ik 'de God van jullie vaders heeft mij naar jullie toegezonden', hoe denk jij dat zij zullen antwoorden?'

'Ze zullen zeggen: "Hoe heet die figuur die jou naar ons gestuurd heeft?" Wat moet ik ze dan antwoorden?'

'En God zei tegen Mozes: 'Ik zal er zijn zoals ik er zijn zal. 'Zó zul je 't zeggen tegen jouw volk:

"IK-ZAL-ER-ZIJN heeft mij naar jullie toegezonden".'

Mijn naam is, zegt deze Stem: *Ik-ben-erbij. Ik ben bij jóu. en bij hén.*

Ik sta niet bóven jullie. In ben ván jullie. Ik ben één van jullie. Of -nog anders gezegd-: jullie zaak is mijn zaak en mijn zaak is jullie zaak:

Daarom het volgende lied over 'Mensen zonder stem...', die bevrijd worden door een andere Stem: van een 'Jij die mij IK maakt.'

En dat met geen andere bedoeling dan om in opstand te komen tegen de macht van het kwaad en om op te komen voor de stem van de liefde. We zingen 'Het lied van de stem'.

Joh 1: 1-3 en 10-14 (vertaling: Gerrit de Groot)

1 *In (den) beginne was het woord
en het woord was bij God
en God was het woord.*

2 *Dát was in (den) beginne bij God.*

3 *Alles is daardoor geworden
en daarbuiten is geen ding geworden dat geworden is.*

...

10 *In de wereld was het
en de wereld is erdoor geworden
en de wereld heeft het niet gekend.*

11 *Tot het zijne kwam het
en de zijnen hebben het niet tot zich genomen.*

12 *Maar zovelen het hebben aangenomen,
hun heeft het volmacht gegeven kinderen van God te worden,
hun die in zijn naam geloven,*

13 *die niet uit bloed,
noch uit de wil van het vlees,
noch uit de wil van een man,
maar uit God verwekt zijn.*

14 *En het woord is vlees geworden
en heeft bij ons zijn tent opgezet,
en we hebben zijn glorie aanschouwd,
een glorie als van de eniggeborene van een vader,
vol van genade en waarheid.*

God-ik-zal-er-zijn, maar waar dan?

God-ik-zal-er-zijn. Allemaal woorden waren wat we lezen. Woorden waarin God was. Woorden van de bevrijdingsbeweging van God en zijn volk. Godswoorden. Die woorden waren er vanaf het begin. Alles is erdoor geworden.

Maar we weten hoe het met dat woord gegaan is. Toen het *de wereld* inkwam -als licht in het donker, als leven in het doodsgedebied- toen hebben de-mensen-van-de-wereld (mensen als wij dus!) dat woord *niet gekend*. Niet op z'n waarde geschat, laat staan omarmd en liefgehad.

En ook toen dat woord *tot het zijne* kwam -tot zijn eigen volk-, toen hebben *die zijnen* het *niet tot zich genomen*. De wereld heeft z'n schouders opgehaald. En de zijnen hebben er langs heen geleefd. Dat woord hoefde niet op bijval te rekenen.

Allerlei woorden zijn wel in liturgieën opgenomen en hebben wel in mooie joodse en christelijke rituelen een plaatsje gekregen. En hier en daar hebben ze ook wel bevrijdend gewerkt, maar toch.. -van die God-ik-zal-er-zijn wat zie je daar nu van in de werkelijkheid?

En dan is het eerste antwoord -zó kan je Johannes ook lezen-: Het is er in de gestalte van een door iedereen veracht en vernederd en miskend woord. In die verguisde woorden woont God-ik-zal-er-zijn. Een stem die niet of nauwelijks meer gehoord wordt. Dat woord zou met Mozes kunnen zeggen: 'Wie ben ik dat iemand nog naar mij luistert?' Dat woord leidt een vluchtelingenbestaan. Het lijkt op ons zorgstelsel dat opgeslokt wordt door de honger van de markt.

'Maar...' voegt Johannes er dan ineens aan toe: 'voorzover ze er zijn die dat woord hebben aangenomen...'
Dus tóch? Dus tóch! Dat is het tweede antwoord: Er zijn er, die dat woord -letterlijk vertaald- *hebben opgepakt*. Of het er velen zijn of niet doet er nu even niet toe. Maar ze zijn er wel, mensen bij wie het leven-en-liefde scheppende woord is gaan werken. Mensen die *mens* zijn geworden: mens naar Gods beeld. Mensen zoals ze bedoeld zijn. 'Godendochters en godenzonen' noemt Johannes ze. Mensen aan God gelijk. Mensen die de God-die-er-zijn-zal present stellen. Mensen voor wie niet primair is *de wil van het bloed*, of *de wil van het vlees*, of *de wil van een man* -allemaal uitdrukkingen voor lieden die alle machtsverhoudingen willen laten zoals ze zijn, maar mensen van wie je kan zeggen: dat ze *uit God geboren* zijn. Kortom, mensen in wie het woord, de naam, IK-ZAL-ER-ZIJN werkelijkheid is geworden.

Waar is hij dan? Hoe is zij er dan?

Het antwoord staat in het lied dat wij nu gaan zingen:

'Wie als een god wil leven hier op aarde,
hij gaat de weg van alle zaad,
van alle aardse dingen,
hij wordt aan zon en regen prijsgegeven,
het kleinste zaad wordt levend brood!'

Vorbeden en tafelgebed

Ene, God-ik-zal-er-zijn.

Wij leven in een prachtige wereld,
waar voorspoed en geluk vaak tot in de hemel reiken,
waar liefde en vriendschap en mededogen wonen;

We leven ook in een vreselijke wereld,
waar elke dag mensen sterven van de honger,
waar kinderen moeten bedelen,
of werken van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat,
waar mensen gedwongen worden te zwoegen voor een hongerloon of minder,
waar dorpen worden platgebrand,

waar haat en hebzucht heersen...

En wij moeten met schaamte erkennen,
dat die prachtige wereld aan de ene kant
alles te maken heeft met de vreselijke wereld daarnaast., daartegenover.

Twee werelden,
waarin de één leeft ten koste van de ander,
waarin de één z'n brood de ander z'n dood is.
Hebzucht en afgunst en gemakzucht
lijken het telkens weer te winnen van liefde en mededogen.

Zo bidden wij u voor deze wereld -die toch ook úw wereld is,
dat ze er zullen zijn, mensen die een halt toeroepen aan
alle vernielzucht en haat en roofzucht.

En ook voor onszelf bidden wij.
Dat wij niet langer leven ten koste van anderen.

God-Ik-zal-er-zijn,
ons lief en leed spreken wij uit,
omdat wij er 'soms-even' op vertrouwen dat ú betrouwbaar bent,
maar ook omdat alleen al door het uitspreken ervan
onze zorgen worden verlicht en onze hoop wordt aangewakkerd.

Want Gij maakt mensen naar-uw-beeld:
die standvastig zijn en betrouwbaar,
die-er-zullen-zijn:
handen zijn van uw handen,
ogen van uw ogen,
lippen van uw lippen.

En die ook weten dat uw méést geliefde kinderen
de kinderen zijn van-de-rekening,
van wie Jezus van Nazareth, als hún koning,
een vriend is geworden,
die hen heeft liefgehad tot het einde...

In de nacht voor zijn arrestatie
deelde hij brood en wijn met zijn vrienden,
als teken van verbondenheid,
als mens van U, God-Ik-zal-er-zijn.
Brood voor wie honger lijdten,
en wijn voor hen die bedroefd zijn
als voorproefje van de vreugde die nog uitstaat.

Telkens als wij eten van dit brood
en drinken van deze beker,
verkondigen wij zijn liefde totterdood, én dat hij leeft.

Zegen

Als de dienst is afgelopen
gaat het dienen beginnen.

Dan lopen we vooruit
op wat wij hopen
en bouwen we mee
aan 'deze wereld omgekeerd',
waar brood en liefde is,
genoeg voor iedereen.

wie naar de liefde leeft
zal in hém wonen.